

'איתיביה רבינא לרב אשי: עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים, ורואין אותם כטבלא מרובעת. כטבלא מרובעת הוא דשרי הא לאו הכי אסור...' — לפרש"י ותוס' מדובר בתוספתא על התר חמש מינים שבערוגה, כדינא דמתניתין.

וצריך עיון, הלא בלשון התוספתא מבואר שהנידון הוא על דין הרחקה בין ירק לירק אחר, ולא הוזכר כלל חמשה זרעונים. וכן המשך דברי התוספתא אי אפשר לפרשם בערוגה. ועוד קשה, הלא גם רבי יוחנן דיבר בערוגה מרובעת, [ובעגולה אי אתה מוצא חמשה מינים].

ואולי יש לפרש ששאלת הגמרא היא, כשם שאמרו בתוספתא לענין הרחקה בין שדה ירק לשדה ירק אחר, שצריך הפרדה של ששה מרובעות, ולא די בששה על ששה עגולות, הרי שאין עיגול מהוה היכר, והכי נמי לענין זריעת עיגול, אינה נחשבת היכר. ומתקן, זה שהצריכו מרובעות הוא רק לענין היתר ראש תור, שיהא רשאי להיות מיצר והולך, אבל כאשר מעגל בערוגה — היכר טוב הוא. (עפ"י חזון איש כלאים ז,ד. ושוב הביא כן בשם הגר"א יו"ד רצו, לא).

דף פו

'מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו' — יש לפרש לימוד האסמכתא, מכך שכתוב שנים בלשון רבים, יש ללמוד שקושרים חצי הלשון בסלע וחצי בין קרניו [כמו שאמרו ביומא יז.]. (שפת אמת)

'מקיש ירידה לעלייה, מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה' — יש מפרשים שכל ירידותיו כך היו, היה עולה בהשכמה ויורד לאלתר ואומר לישראל. ויש אומרים שאין הדברים אמורים אלא על הירידה המפורשת בכתוב, ביום הרביעי, ולא על שאר ירידות. ויש סברה שעיקר הדבר אינו מוסכם על כל הדעות — ע' במובא להלן פה.

'ע"ב' 'מחלוקת שפירשה מן האשה אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה' — שעד שלא יבשה היא ראויה להזרעה. ודוקא כשהיא נתונה במקום שאינה נפסדת. (עפ"י רש"י; 'חדושי הר"ן'; חדש האביב.

לפירוש ר"ח ורבנו תם, שמדובר בפליטת זכר שנרבע, צריך לדחוק ולומר שאינו נפסד בשהייתו בגופו. ואכן הרמב"ן דחה פירוש זה, שהרי היה לגמרא לדקדק האם חביל בכך אם לאו. ועוד צ"ע לפירוש זה מדוע דיברו בזכר ולא אמרו בביאה שלא כדרכה, וממילא נשמע זכר ונקבה).

'דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל' — באור הענין בדרך הרמז — ע' בספר מי השילוח; מחשבות חרוץ עמ' 81; קדושת השבת ב עמ' 8; ג עמ' 17; רסיסי לילה עמ' 146.

'ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי, משום חולשא דאורחא' — והרי קבלת עול תורה ומצוות מחלשת הגוף, כמעשה דריש לקיש (בבבא מציעא), הלכך לא אמר להם ולא כלום מענין זה. (חדש האביב)

*

כל אופני דרכי הלמוד שבכל הדורות, הם בבחינת פלפולא דמהדר את התורה לכל דור. בדורנו, דור עקבות משיחא, נתגלה לנו על ידי גדולי הדור 'דרך-ההבנה' בהלכה ובאגדה, שמאירה אפילו לפחותי מדרגה ולקטני ערך. זוהי בחינת קבלת התורה שבדורנו. הרי אמרו רז"ל שכל הנשמות עמדו במעמד הר סיני, וזה היה כדי לתת לכל דור כח מיוחד לקבל את התורה, המגלה את התורה לאמיתה בדור ההוא. דוקא במצב של הסתר, כשנתמעטו הלבבות, מתגלה דרך הלמוד שעל ידו אפשר לחדש חידושי תורה. והעמל בתורה ומחדש חדושים, מרגיש שהתורה נעשית שלו ודבק בה, כמאמר רבא: '... ולבסוף נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה ויליה' (— של אותו תלמיד שטרח בה. רש"י).

זה הוא גדר 'קודשא בריך הוא חדי בפלפולי דאורייתא', כי שמחת הקב"ה כביכול, היא במה שרואה בנו שמחת החידוש וההשתלמות. על ידי עמל ויגיעה רבה משיגים אנו חידושים נפלאים, ועל ידי שמחתנו בהם הם מתרבים, כמו שכתוב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. קבלת התורה מתוך אהבת העמל, והגילוי מתוך ההסתר בדורות הבאים, הם ההשלמה לעיקר מתן תורה בשעתו, כמו שאמרו רז"ל 'כפה עליהם הר כגיגית... מכאן מודעא רבה לאורייתא... הדור קבלוה בימי אחשוורוש'. כי הגילויים הנשגבים בשעת מתן תורה שכבשו את בני ישראל, הם בחינת 'כפה עליהם הר כגיגית', ועדיין אינם בגדר מתן תורה בשלמות, ואימתי הקבלה היא בשלמות — כשמתגלה דבקותנו לתורה דוקא מתוך ההסתר הגדול. כשאנו עמלים בתורה, מעמיקים בהבנתה ומחדשים חידושים בהלכה ואגדה, הרי שעוסקים אנו ממש בגילוי כבודו יתברך. זו היא הדבקות בה' ובתורתו במדרגתנו. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 55)

דף פז

באורי פשט; ציונים

'הוסיף יום אחד מדעתו — מאי דריש? היום ומחר — היום כמחר, מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו' — אם היה זה מדרש גמור, לא היה נחשב שהוסיף מדעתו והסכים הקב"ה עמו, והרבה כיוצא בו עשה משה ושאר נביאים — אך באמת הקב"ה אמר לו היו נכונים ליום השלישי ולא אמר לרבי ע"י. אלא גלוי היה לפניו דעתו של משה, ולפיכך משאמר לו 'ליום השלישי' חזר ואמר 'היום ומחר', כדי שיהא ברצונו של משה רבינו להתלות במדרשו ולא יהא כמעביר על דבריו במה שאמר 'ליום השלישי', אבל לא שיהא משה רבינו מוכרח לדרוש כן, כי אפילו בתצי היום שייך לומר 'היום ומחר'. (רמב"ן, וכעין זה בריטב"א. וע"ע בסמוך).

— יתכן ולכך אמר להם משה רבינו לישראל היו נכונים לשלשת ימים, ולא אמר כדברי הקב"ה ליום השלישי — כי לשון זו אינה ברורה והיא ניתנת להתפרש בשתי משמעויות; להתכוון ליום השלישי או להתכוון שלשה ימים, ולפי שלא היה בטוח אם יסכים הקב"ה עמו אם לאו, אמר להם לשון המשתמעת לשתי פנים. (עפ"י הנצי"ב לעיל).
ע"ע: חכמה ומוסר לרש"י זיו ח"א קג.